

IZABELA MUSIAŁ
WALDEMAR RYMOWICZ

Wydział Nauk o Żywności, Uniwersytet Przyrodniczy, Wrocław

HELENA KAUTOLA

HAMK University of Applied Sciences, Hameenlinna, Finland

Wpływ składników podłoża na produkcję kwasu itakonowego przez *Aspergillus terreus* z glicerolu

Wprowadzenie

Kwas itakonowy (KI) powszechnie jest wykorzystywany w przemysłowej produkcji żywic, poliestrów i plastików. Jego roczna produkcja wynosi około 15 tys. ton. Grzyby z gatunku *Aspergillus terreus* są najlepszym producentem kwasu itakonowego z glukozy, fruktozy, ksylozy, melasy i hydrolizatów skrobiowych [1–3]. W skali przemysłowej KI produkowany jest z melasy lub glukozy przez wyselekcjonowane szczepy *A. terreus* lub *A. itaconicus* w warunkach limitacji wzrostu fosforem. W procesie biosyntezy tego kwasu z powodzeniem była wykorzystana także skrobia kukurydziana i odpady z przemysłu owocowego [4, 5, 6]. Nieliczne publikacje opisują również produkcję KI z glicerolu. Gliceryna odpadowa, jako produkt uboczny w produkcji biodiesla, jest tanim, odnawialnym i atrakcyjnym surowcem, który może być wykorzystany do produkcji KI. Jarry i Seraudie [7] opatentowali produkcję KI przez szczep *A. terreus* z glicerolu i mieszaniny glicerolu z sacharozą. Lewinson i wsp. [8] opisali proces produkcji KI z glicerolu i różnych cukrów przez *Pseudozyma antarctica* NRR-LY-7808. Według tych badań, szczep *P. antarctica* NRR-LY-7808 produkował niewielkie ilości KI z glicerolu, laktozy, maltozy i sacharozy, natomiast z glukozy otrzymywano około $30 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$ kwasu w hodowlach wstrząsanych. Według licznych badań odpowiednia ilość N, P i Mg w podłożu produkcyjnym oraz zawartość mikroelementów takich jak Cu, Ca czy Zn ma znaczny wpływ na dynamikę produkcji i wydajność kwasu itakonowego przez wykorzystywane w tej biosyntezie grzyby z gatunku *A. terreus*. Także inne parametry hodowlane takie jak temperatura procesu, początkowe pH, szybkość napowietrzania i mieszania, wpływają w znaczny sposób na parametry technologiczne procesu biosyntezy KI przez grzyby z gatunku *A. terreus*.

Celem niniejszych badań była ocena wpływu wybranych składników podłoża produkcyjnego: NH_4NO_3 , KH_2PO_4 , $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ i $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$, na proces biosyntezy kwasu itakonowego z glicerolu przez szczep *A. terreus* FIN.

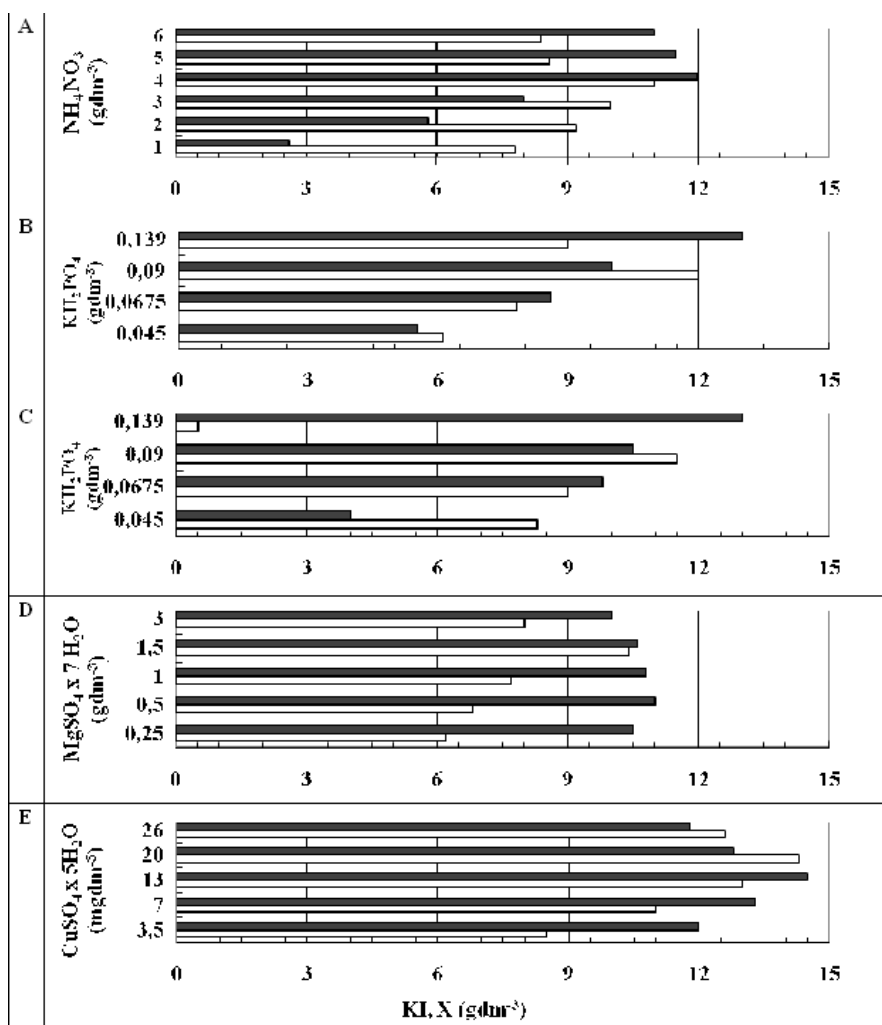
Materiały i metody badań

W badaniach wykorzystano szczep *A. terreus* FIN pochodzący z HAMK University of Applied Science z Finlandii. Prowadzono 3 rodzaje hodowli: hodowle wstrząsane w kolbach stożkowych o poj. 300 cm^3 zawierających 50 cm^3 podłoża, w bioreaktorach barbotażowych o poj. 350 cm^3 , zawierających

300 cm^3 podłoża oraz w 10-litrowym bioreaktorze z mieszadłem typu AK-210, zawierającym $3,5 \text{ dm}^3$ podłoża produkcyjnego. Hodowle prowadzono w temperaturze 35°C i początkowym $\text{pH} = 3,5$. Stężenie glicerolu i kwasu itakonowego oznaczano metodą HPLC. Biomagę oznaczano metodą wagową.

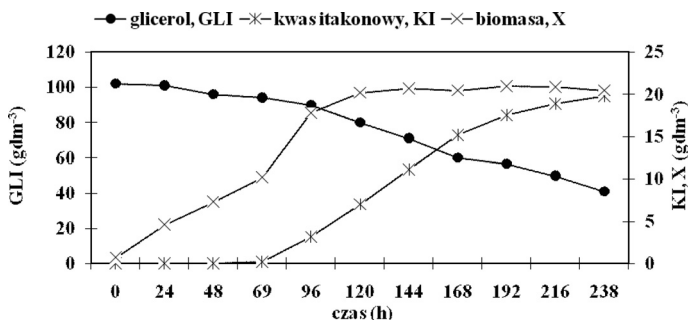
Omówienie i dyskusja wyników

Oceniono wpływ składników podłoża produkcyjnego takich jak NH_4NO_3 , KH_2PO_4 , $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ i $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ na dynamikę i wydajność procesu produkcji KI z glicerolu przez szczep *A. terreus* FIN. Według licznych studiów odpowiednia ilość azotu, fosforu i magnezu oraz obecność miedzi, cynku lub wapnia w podłożu, ma istotny wpływ na produkcję KI i biomasy grzybni [1, 3, 8]. W 8-dobowych hodowlach wstrząsanych oceniono wpływ stężenia poszczególnych składników podłoża na podstawowe parametry technologiczne procesu w następujących zakresach: NH_4NO_3 od 1 do 6 gdm^{-3} , KH_2PO_4 od $0,045$ do $0,139 \text{ gdm}^{-3}$, $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ od $0,25$ do $3,0 \text{ gdm}^{-3}$ oraz $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ od $3,5$ do $26 \text{ mg} \cdot \text{dm}^{-3}$. Jak można zobaczyć na rys. 1 wszystkie badane składniki podłoża, miały wpływ na ilość produkowanego KI i biomasy grzybni. Wzrost stężenia źródła N powodował wzrost biomasy i ilości KI. Najwyższe stężenie KI ($11,3 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$) i biomasy ($12 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$) oznaczono w hodowli zawierającej $4 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$ azotanu amonu. Wyższe ilości azotanu amonu powodowały obniżenie kwasu do $8,8 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$. W przeprowadzonych hodowlach wstrząsanych i w bioreaktorze barbotażowym wykazano znaczny wpływ stężenia P na produkcję KI. Zarówno w hodowlach wstrząsanych jak i bioreaktorowych, najwyższe ilości KI uzyskano w podłożu zawierającym $0,09 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$ KH_2PO_4 odpowiednio: $12,0$ i $11,5 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$. Wzrost stężenia P powodował wzrost poziomu biomasy z $6,1$ do $13 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$. W badanym zakresie stężenia siarczanu magnezu ($0,25$ – $3 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$), poziom biomasy był podobny i wynosił $10,5 \text{ gdm}^{-3}$, a najwyższe ilości kwasu ($10,5 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$) otrzymano w hodowli zawierającej $1,5 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$ tej soli. Najwyższe stężenie KI ($14,2 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$) uzyskano w hodowli zawierającej $20 \text{ mg} \cdot \text{dm}^{-3}$ $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$. Większe ilości tej soli obniżały produkcję KI przez badany szczep *A. terreus* FIN do $12,2 \text{ g} \cdot \text{dm}^{-3}$. Według licznych badań optymalny skład podłoża do efektywnej i wydajnej produkcji KI przez *A. terreus* jest bardzo zróżnicowany. Najczęściej stosowanym źródłem azotu w takich procesach jest NH_4NO_3 w ilościach od

Rys. 1. Wpływ stężenia: (A) NH_4NO_3 , (B) KH_2PO_4 , (D) $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ i (E) $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ na produkcję biomasy (X, ■) i kwasu itakonowego (KI, □) przez szczep *A. terreus* FIN podłożu z glicerolem w hodowlach wstrząsanych oraz wpływ stężenia KH_2PO_4 na produkcję biomasy i kwasu itakonowego przez szczep *A. terreus* FIN podłożu z glicerolem w hodowlach w bioreaktorach barbotażowych

0,5 do 5,0 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$ [2, 9]. Jako źródło fosforu stosowany jest KH_2PO_4 w ilościach nie przekraczających 0,1 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$. Dwiarti i wsp. [10] optymalizując podłoże do produkcji KI z hydrolizatu skrobi sago w ogóle nie uwzględnili w składzie podłoża syntetycznego źródła fosforu. W zoptymalizowanym podłożu o składzie [$\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$]: skrobia sago – 140; namok kukurydziany – 1,8; $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ – 1,2 i NH_4NO_3 – 2,9, uzyskali w hodowli bioreaktorowej 48,2 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$ KI. Kautola i wsp. [1] badali

Rys. 2. Przebieg procesu biosyntezy kwasu itakonowego w hodowli wglębnej przez *A. terreus* FIN w podłożu z glicerolem

wpływ jonów metali takich jak: miedź, magnez i wapń na produkcję KI przez immobilizowane komórki *A. terreus*. Autorzy wykazali, że wzrost stężenia glukozy lub miedzi w podłożu wymaga wzrostu stężenia magnezu albo wapnia, a dodatek chlorku wapnia stymuluje produkcję KI. Wyznaczone przez nich optymalne stężenie $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$ – 5 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$ było znacznie wyższe niż uzyskane w prezentowanych badaniach, natomiast stężenie $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ było niższe i wynosiło 13 $\text{mg} \cdot \text{dm}^{-3}$. Ustalone w hodowlach wstrząsanych optymalne dawki wybranych składników podłoża, zostały zastosowane w procesie produkcji KI z glicerolu przez *A. terreus* FIN w hodowli wglębnej w bioreaktorze. Jak obrazuje rys. 2, produkcja KI rozpoczęła się dopiero po 69 h prowadzenia procesu. Ilość KI wzrastała w trakcie procesu, osiągając maksymalną wartość 19,8 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$ w 11 dniu hodowli. Według badań innych autorów, szczepy *A. terreus* w podłożu z glukozą produkują wyższe ilości kwasu, około 82,3 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$ [11]. W podłożach zawierających, jako źródło węgla substraty skrobiowe, szczepy *A. terreus* produkują, do 62 $\text{g} \cdot \text{dm}^{-3}$ kwasu z wydajnością około 59% [6]. Całkowita wydajność produkcji KI przez badany szczep *A. terreus* FIN z glicerolu nie przekraczała 20%.

W wyniku przeprowadzonych badań otrzymano wstępnie zoptymalizowany skład podłoża produkcyjnego do biosyntezy kwasu itakonowego z glicerolu. Kolejne badania związane z doskonaleniem procesu biosyntezy KI powinny uwzględnić dobór warunków hodowlanych systemu hodowlanego oraz użycie odpadowego glicerolu z produkcji biodiesla, celem poprawy efektywności i wydajności procesu produkcji KI z glicerolu przez *A. terreus* FIN.

LITERATURA

1. H. Kautola, W. Rymowicz, Y. Linko, P. Linko: Appl. Microbiol. Biotechnol., 35, 154, (1991).
2. Y.S. Park, M. Itida, N. Ohta, M. Okabe: J. of Ferment. Bioengin., 77 (3), 329, (1994).
3. T. Willke, K.D. Vorlop: Appl. Microbiol. Biotechnol., 56, 289, (2001).
4. M. Petruccioli, V. Pulci, F. Federici: Lett. Appl. Microbiol., 28, 309, (1999).
5. C.S.K. Reddy, R.P. Singh: Biores. Technol., 85, 69, (2002).
6. K. Yahiro, S. Shibata, S. Jai, Y. Park, M. Okabe: J. Ferment. Bioengin., 84 (4), 375, (1997).
7. A. Jarry, Y. Seraudie: US-Patent 5 637 485 (to Rhône-Poulenc), (1997).
8. W. E. Levinson, C. Kurtzman, T. Kuo: Enzyme Microbial Technol., 39, 824, (2006).
9. K. Yahiro, T. Takahama, S. Jai, Y. Park, M. Okabe: Biotechnol. Lett., 19 (7), 619, (1997).
10. L. Dwiarti, M. Otsuka, S. Miura, M. Yaguchi, M. Okabe: Biores. Technol. 98, 3329, (2007).
11. K. Yahiro, T. Takahama, Y. Park, M. Okabe: J. Ferment. Bioengin., 79 (5), 506, (1995).